Проучване на практиките в Република Ирак като основна страна на произход по отношение на трайния характер на обратното приемане

Съдържание

1. Въведение
2. Политически и икономически контекст
3. Миграционна стратегия и дългосрочни политики
4. Институционална рамка и механизми
5. Мигрантите в Ирак
6. Сътрудничество с ЕС в областта на миграцията
7. Споразумения за реадмисия с ЕС
8. Принудително връщане
9. Обратно приемане и реинтеграция
10. Информационни кампании и обществени нагласи
11. Правителствени политики
12. Предизвикателства
13. Препоръки
14. Базисни документи
15. Дистанционни консултации
16. Приложение 1: Споразумение Ирак-ЕС/2012 г.
17. Приложение 2: Примери и добри практики относно подкрепата, предоставяна на Ирак от международната общност

Въведение

Настоящото проучване е изготвено в рамките на проекта „Преглед и анализ на политиката за връщане. Опит и практика“[1], осъществяван от Фондация „Европейски институт“ и представя актуалната картина в Република Ирак като страна на произход по отношение на реадмисията и реинтеграцията на лица, които са върнати принудително или доброволно. Изследват се както предизвикателствата, така и някои добри практики, на базата на които докладът формулира препоръки за подобряване на сътрудничеството между държавите членки и Ирак с цел да се осигурят справедливи и ефективни стратегии за връщане и действително обратно приемане с траен характер.

[1] https://europeaninstitute.bg/bg/projects/proektite-2020/pregled-analiz-politikata-vrashtane.-opit-praktika.

Проект „Преглед и анализ на политиката на връщане. Опит и практика.“ се изпълнява в рамките на договор № 812108-78 от 01.12.2020 г., BBG65AMNP001-2.007, Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ 2014-2020

Проучването е реализирано в периода март – юни 2021 г. и съдържа информация, данни и гледни точки от източници с публичен достъп на английски, арабски и български език. Наред с това, при подготовката на проучването екипът на проекта проведе консултативни работни срещи с представители на международни организации и институции, работещи в Ирак в сферата на обратното приемане[2].

Политически и икономически контекст

Разположен в сърцето на Близкия изток и свързващ Леванта с Персийския залив, Ирак винаги е бил в центъра на регионалната динамика. След отстраняването на диктаторския режим на Саддам Хюсеин през 2003 г. страната е изправена пред системни политически, социални и икономически проблеми, нестабилност и въоръжени конфликти. Тези припокриващи се кризи допълнително се изострят от неефективните държавни структури, пандемията от „Ковид-19“ и срива на цените на петрола с -36% през 2020 г.: по последни данни, иракската икономика отчита второто най-голямо свиване на реалния БВП в региона през 2020 г. (-9,5%), като през 2021 г. се очаква лек ръст от 2%. Ирак е вторият по големина производител на петрол в ОПЕК, на чиято територия се намират 12% от световните петролни залежи, а над 90% от държавния бюджет разчита на приходи от петрол.

Бедността, безработицата, корупцията и лошите обществени услуги подхранват социалното недоволство: през октомври 2019 г. Ирак преживя поредната мащабна вълна от протести, взели стотици жертви. След близо година на политически вакуум, парламентът в Багдад избра през май 2020 г. Мустафа ал-Кадими, дотогава ръководител на иракското разузнаване, за министър-председател на страната. Правителството на ал-Кадими е изправено пред предизвикателството да намери баланс между незабавни, целенасочени отговори, изисквани от спешността на ситуацията, и дългосрочни реформи, необходими за справяне със структурните двигатели на тези кризи. Надежда за подкрепа на бъдещите реформи дава готовността на международната общност да окаже подкрепа с близо 30 млрд. долара, какъвто ангажимент беше поет на международната конференция за възстановяване на Ирак, провела се в Катар през 2018 г. след успешната военна операция по неутрализирането на ИДИЛ. Европейският съюз обеща 400 млн. евро безвъзмездни средства за приобщаващо управление и социално сближаване, наред с увеличено дипломатическо присъствие. От 2014 г. насам, ЕС е посветил над един млрд. евро на Ирак и работи в страната в областта на хуманитарната помощ, стабилизацията, сигурността и политическите реформи.

В Ирак **миграцията** е комплексен феномен, който включва както значителна миграция навън, така и тежко вътрешно разселване. Непрекъснатите военни и политически конфликти, икономическата криза и хуманитарната катастрофа допринасят за атмосфера на несигурност и нестабилност, която е основен двигател на **емиграцията** на иракчани. Стотици хиляди от тях заминаха за Европа по време на миграционната криза през 2014-2015 г. поради войната срещу ИДИЛ. По оценка на Международната организация по миграция (МОМ), в обяснението на

[2] Вж. списък на проведените дистанционни консултации в края на документа.

Проект „Преглед и анализ на политиката на връщане. Опит и практика.“ се изпълнява в рамките на договор № 812108-78 от 01.12.2020 г., BBG65AMNP001-2.007, Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ 2014-2020

причините за напускането на Ирак много мигранти посочват липсата на надежда ситуацията да се подобри. Много иракски мигранти, които стигнаха до Европа, обаче решиха да се върнат в Ирак след кратък престой. Избралите да се върнат посочват като причини за своето решение разочарованието си от продължителността и непредсказуемостта на **процедурите за убежище**, условията на живот в Европа и липсата на възможност за работа и доходи.

Ирак продължава да се сблъсква със сложни предизвикателства за управление на миграцията, включително големия брой **вътрешно разселени лица** (**ВРЛ**), реинтеграцията на завърналите се иракчани от чужбина и безопасното и ефективно управление на границите. С избухването на сирийската гражданска война през 2011 г. и окупирането на територии от ИДИЛ, броят на вътрешно разселените лица в Ирак и на **сирийските бежанци** се увеличи драстично. Макар и данните да бележат тенденция на спад, около 1,7 млн. иракчани все още са разселени в собствената си страна и около 250 000 сирийски бежанци живеят в лагери в приемни общности в северната част на страната. Чуждестранното население в страната се е утроило в периода между 1990 и 2017 г., главно поради притока на бежанци от Сирия. В края на 2018 г. общо над шест милиона души в Ирак се нуждаеха от хуманитарна помощ, тъй като голяма част от инфраструктурата на обществения транспорт, водоснабдяването и електроснабдяването бяха унищожени заради въоръжения конфликт. Липсата на възможности за доходи и нестабилната ситуация в сигурността в много региони затрудняват завръщането на ВРЛ и също така възпрепятстват подобряването на условията на живот на иракското население като цяло.

На този фон иракски граждани системно стават жертва на **трафик и експлоатация**, тъй като трафикантите се възползват от бедността, конфликтите, природните бедствия и уязвимостта на бежанците, ВРЛ и работниците мигранти, а терористични групировки като ИДИЛ поставиха в робство и подложиха на насилие жени и момичета.

Ирак също така е дестинация за международни **работници мигранти** – основно от Пакистан и Бангладеш – които работят в секторите строителство, хотелиерски услуги и като домашни помощници. Липсата на регулация при набирането на чуждестранни работници излага тези мигранти на риск от експлоатация на труда и трафик на хора. Следователно в пост-конфликтната обстановка в Ирак един от приоритетите за правителството е да укрепи капацитета на държавните структури за осигуряване на мир и сигурност в общностите и за **управление на миграцията**, включително чрез тясно сътрудничество и координация между министерствата, които отговарят за различните аспекти на миграционната политика.

Миграционна стратегия и дългосрочни политики

През последните две-три години международните организации, работещи в Ирак в сферата на миграцията и реинтеграцията, отчитат наличието на **политическа воля** на правителствено ниво за изработване и прилагане на по-дългосрочни стратегии за управление на миграцията и връщането. Според тях това е положителен знак за предстоящо подобряване на досегашната ситуация на работа „на парче“ и отговор единствено като реакция при извънредни ситуации.

Проект „Преглед и анализ на политиката на връщане. Опит и практика.“ се изпълнява в рамките на договор № 812108-78 от 01.12.2020 г., BBG65AMNP001-2.007, Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ 2014-2020

През 2015 г. Ирак прие **Програма за устойчиво развитие до 2030 г.**, в която за първи път се признава **приносът на миграцията** за устойчивото развитие. Иракската визия 2030 формулира 17 стратегически цели и съдържа амбициозна програма за управление за постигане на устойчиво човешко развитие и поддържане на мира. Това включва поддържане на върховенството на закона и достъп до правосъдие, насърчаване на почтеността, прозрачността и борбата с корупцията, както и подобряване на административната децентрализация, насърчаване на ефективното обществено участие в процеса на вземане на решения, повишаване на гражданската култура и намаляване на неравенството, насърчаване на културата на толерантност и обществен мир, както и ценности като инициативност и доброволчество.

От 2012 г. насам Ирак сключи няколко международни миграционни споразумения и се включи в консултативни процеси за укрепване на управлението на миграцията, присъедини се към конвенции на ООН и прие съответните национални закони, свързани с миграцията. Пропуските, свързани с миграцията – като ограничена стратегическа съгласуваност на миграционната политика и наредбите за трудовата миграция – са идентифицирани и е в ход приемането на **първата Национална стратегия за управление на миграцията**, която се базира на констатации от оценката на **показателите за управление на миграцията (Migration Governance Indicators, MGI)**[3]. MGI е стандартен набор от 90 показателя, които помагат на държавите да оценят своите миграционни политики и съответно да управляват миграцията по-добре. Изследването е извършено с подкрепата на Европейския съюз по програма, съвместно ръководена от Международната организация по миграция (МОМ) и Техническа работна група по миграция, съставена от няколко министерства: МВР, МВнР, на труда и социалната политика, на планирането, на правосъдието и на миграцията, както и от представители на регионалното правителство в Кюрдистан и на държавната статистическа служба.

Националната стратегия за управление на миграцията е във финалната фаза на приемане и по информация на авторите на този доклад е внесена в секретариата на Министерския съвет. Тя е изготвена със съдействието на две големи международни организации, работещи по темата в Ирак: МОМ и Международния център за разработване на миграционни политики[4] (ICMPD). Работата по стратегията стартира преди пет години, през 2016 г., когато ICMPD започва да предоставя техническа подкрепа на иракското Министерство на миграцията и разселването (Ministry of Migration and Displacement, MoMD)[5]. Основният акцент е поставен върху **засилване на взаимодействието с иракската диаспора в чужбина**, отразяващо желанието на иракското правителство да се възползва от опита и позициите на образованите иракчани, живеещи извън страната, които да бъдат насърчени да допринасят за възстановяването на Ирак.

Наред с това, от началото на 2021 г. ICMPD изпълнява тригодишен проект с финансиране от датското правителство за техническа подкрепа на съответните ресорни министерства в изработването и пилотирането на **национален план за реинтеграция**[6]. Акцент в плана се очаква

[3] https://publications.iom.int/books/migration-governance-indicators-profile-2020-republic-iraq
[4] International Centre for Migration Policy Development
[5] Ministry of Migration and Displacement
[6] Вж. приложението

Проект „Преглед и анализ на политиката на връщане. Опит и практика.“ се изпълнява в рамките на договор № 812108-78 от 01.12.2020 г., BBG65AMNP001-2.007, Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ 2014-2020

да бъде стимулирането на публично-частното партньорство и използването на потенциала на **частния сектор** за устойчива реинтеграция. Работата по миграционната стратегия и плана за реинтеграция се допълва от едногодишен проект с финансиране от Швейцария, подпомагащ разработването на **единен подход за подобряване на управлението на миграцията** и по-ефективна координация между министерствата на миграцията, външните и вътрешните работи, планирането и заетостта.

Институционална рамка и механизми

Според Конституцията на Ирак от 2005 г. гражданите на страната имат свободата да се придвижват, пътуват и пребивават в или извън Ирак, а гражданството, натурализацията, пребиваването и правото да се кандидатства за убежище са области от изключителна компетентност на централното правителство. Понастоящем – преди приемането на националната стратегия – няма механизми за засилване на вертикалната съгласуваност на миграционната политика: различните въпроси, свързани с миграцията, в повечето случаи са оставени в правомощията на отделни правителствени комисии вместо да са обект на цялостна координирана миграционна политика.

Според сега действащата рамка, Министерският съвет (МС) разработва национални стратегии и взема политически решения, свързани с миграцията в Ирак. Министерството на вътрешните работи (МВР) отговаря за защитата на границите, администрира документите за самоличност и гражданство, както и за натурализирането на неграждани. МВР председателства **Постоянната комисия по въпросите на бежанците (ПКВБ)**, която дава препоръки относно определянето на статута на бежанците и търсещите убежище. В състава на ПКВБ влизат представители на министерствата на вътрешните работи и на отбраната. МВР дава одобрения за визи за чуждестранни граждани и те се издават в координация с Министерството на външните работи (МВнР). Министерството на труда и социалните въпроси (МТСВ) издава разрешителни за работа на чуждестранни работници. Министерството на миграцията и разселването (ММР) има оперативна роля да предоставя подкрепа и улеснява услугите в координация със съответните държавни институции за вътрешно разселени лица (ВРЛ), иракчани, които се завръщат от чужбина, иракчани, загубили гражданството си и напуснали страната, бежанци и търсещи убежище. Вторият ключов орган в институционалната рамка на Ирак е **Върховният комитет за подпомагане и подкрепа на разселените лица**, който също се председателства от МВР, а в състава му активно участват и министерствата на строителството и на жилищната политика. Комитетът подпомага разселените лица в широк спектър от сфери, включително пренаселване и връщане във възстановените територии.

Ирак е член на няколко регионални консултативни процеса по миграция, включително Арабския регионален консултативен процес по въпросите на миграцията и бежанците (ARCP). ARCP е създаден през 2015 г. и представлява регионална платформа за обсъждане и засилване на сътрудничеството по въпросите на миграцията. Две са основните сфери, които са приоритет за всички страни в региона и по които работи ARCP: ангажираността с диаспората и условията и правата на мигрантите и бежанците с потенциални политически последици и за сигурността.

Проект „Преглед и анализ на политиката на връщане. Опит и практика.“ се изпълнява в рамките на договор № 812108-78 от 01.12.2020 г., BBG65AMNP001-2.007, Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ 2014-2020

Ирак също е член на **Будапещенския процес**, който беше създаден през 1993 г. и се стреми да разработи системи за организирана миграция.

От шестте ключови **международни конвенции** в тази сфера[7], Ирак е ратифицирал само една – Конвенцията за правата на детето, през 1994 г.

Полагат се усилия по отношение на събирането на **данни за миграцията**, но Ирак е далеч от европейските стандарти по отношение на наличието на и достъпността до ясни, подробни и достоверни статистики в тази област. **Страната поддържа статистика/база данни** на своите граждани, живеещи в чужбина, които се регистрират на доброволни начала в посолствата и консулствата. По-големите иракски посолства и консулства имат онлайн формуляри за консулска регистрация на иракчани в чужбина, които обхващат основните лични данни и информация за контакт. Уебсайтът на Министерството на миграцията поддържа страница (електронен формуляр) за регистрация на иракчани, живеещи в чужбина. Министерството изготвя тримесечни доклади за завръщащите се от миграция, емиграция и вътрешно разселване, но малко от тях са достъпни на уебсайта. Докладът отчита броя на завръщащите се иракски семейства-емигранти. Уебсайтовете на МВнР и МВР също не предоставят систематизирана информация, свързана с миграцията: този на МВнР предоставя консулска информация на иракчани в чужбина, а сайтът на МВР предоставя информация в помощ на разселените лица. Националното преброяване включва въпроси за мястото на раждане и събира демографска информация за иракчаните в чужбина, но не включва въпроси, насочени специално към мигрантите в Ирак.

Мигрантите в Ирак

По силата на **Глобалния договор за безопасна, организирана и законна миграция** на ООН, Ирак се ангажира да гарантира, че миграцията се извършва по безопасен, подреден и достоен начин. Преобладават мигранти от Пакистан и Бангладеш, които работят в сектори като строителство, домашна работа и хотелиерски услуги. **Законът за пребиваване на чужденците** от 2017 г. регламентира влизането, престоя и излизането на чужденци в Ирак и определя различните видове визи, достъпни за тях. **Законът за политическите бежанци** от 1971 г. урежда механизмите, чрез които Ирак предоставя убежище на бежанци и гарантира права и задължения на бежанците. Мигрантите в Ирак, в зависимост от миграционния им статус, имат достъп до финансирани от правителството здравни грижи, безплатни образователни услуги и социална защита, равна на тази на иракските граждани. Съгласно **Закона за труда** от 2015 г. чуждестранните работници трябва да имат разрешение за работа, издадено от Министерството на труда и социалните въпроси, преди да започнат работа в Ирак. Мигрантите, притежаващи разрешение за работа, нямат право да сменят работата си в частния или публичния сектор.

[7] Конвенция за миграцията за заетост; Конвенция за статута на бежанците (Женевска конвенция); Конвенция за намаляване на случаите на лица без гражданство; Конвенция за работници мигранти; Конвенция за правата на детето; конвенция за защита правата на всички работници мигранти и членовете на техните семейства.

Проект „Преглед и анализ на политиката на връщане. Опит и практика.“ се изпълнява в рамките на договор № 812108-78 от 01.12.2020 г., BBG65AMNP001-2.007, Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ 2014-2020

Чуждестранните работници не могат да работят за никой друг освен за техния спонсор; спонсорството обаче може да се промени от един спонсор от частния сектор към друг, ако спонсорираното лице има разрешение за пребиваване и ако и новият, и бившият спонсор дадат одобрение за смяната. Ирак все още няма политика или стратегия за борба с престъпленията от омраза, насилието, ксенофобията или дискриминацията срещу мигрантите.

Сътрудничество с ЕС в областта на миграцията

Хуманитарният контекст в Ирак преминава в нова фаза. Въпреки успеха срещу ИДИЛ през 2017 г., все още сме свидетели на следконфликтна динамика със сериозни хуманитарни последици в цялата страна. Съществуват предизвикателства пред сигурността, жилищата, икономическото и социалното благосъстояние, които възпрепятстват връщането на вътрешно разселените лица (ВРЛ) и дори водят до ново или вторично разселване. В същото време се появяват нови източници на нестабилност, свързани с нарастващите нива на бедност, политическото и социално напрежение и междуетническите конфликти. Европейският съюз е ключов партньор в международните хуманитарни усилия за възстановяване на Ирак. За да отговори на хуманитарната криза в страната, ЕС предостави на Ирак над 435 млн. евро финансиране за периода 2014-2019 г.[8]

Споразумението за партньорство и сътрудничество между Европейския съюз и Ирак[9], подписано през 2012 г. и влязло в сила през август 2018 г. е основният инструмент, регламентиращ подкрепата на ЕС за Ирак. Той предоставя правна рамка за подобряване на връзките и сътрудничеството в широк кръг области. Те включват политически въпроси, борба с тероризма, търговия, човешки права, здравеопазване, образование и околна среда. Признавайки, че Ирак все още не е страна по Женевската конвенция от 1951 г. относно статута на бежанците и Протокола от 1967 г., споразумението определя условията за сътрудничество в областта на миграцията и убежището. Споразумението посвещава **член 105** на сътрудничеството в областта на миграцията и убежището. В него се казва, че страните членки *„ще установят всеобхватен диалог по всички въпроси, свързани с миграцията, включително незаконната миграция, контрабандата на мигранти и трафика на хора, както и включването на проблемите на миграцията в националните стратегии за икономическо и социално развитие на районите, от които произхождат мигрантите.“*[10]

Член 105 потвърждава значението на съвместната работа за регулиране на миграцията между територите на Ирак и на ЕС и необходимостта от сътрудничество за извършване на оценка на нуждите, като специално се фокусира върху причините за миграцията; разработване и прилагане на национално законодателство и практики; правила за прием и справедливо отношение към законно пребиваващите чужденци; превантивни политики за борба с мрежите на

[8] European Union External Action Service: 2019 The EU and Iraq Factsheet

[9] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:22012A0731(01)&qid=1498939228584&from=EN

[10] Вж. пълния текст на чл. 105 в Приложението.

Проект „Преглед и анализ на политиката на връщане. Опит и практика.“ се изпълнява в рамките на договор № 812108-78 от 01.12.2020 г., BBG65AMNP001-2.007, Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ 2014-2020

контрабандисти и трафиканти и как да се защитят жертвите на такъв трафик; **връщането и реинтеграцията на хора**; областта на визите в рамките на съществуващите достижения на правото от Шенген; и осигуряване на обучения и обмен на добри практики в областта на управлението и контрола на границите. По отношение на връщането, в споразумението е записано: *„Ирак ще приеме обратно всеки свой гражданин, който не изпълнява или вече не отговаря на условията за влизане, присъствие или пребиваване на територията на държава-членка на Съюза, при поискване от последната и без допълнителни формалности“*. Ирак предприе стъпки за прилагане на разпоредбите на това споразумение и – с подкрепата на международната общност – прие нови закони и прие политики и процедури за по-нататъшно развитие на капацитета си за управление на границите. Процесът на реформиране все още е в ход.

Наред с това, в отговор на специфичните предизвикателства, пред които е изправен Ирак след териториалното поражение на ИДИЛ през 2017 г., включително нуждата от непрекъсната хуманитарна помощ, стабилизация, възстановяване и реформи, Европейският съюз прие на 22 януари 2018 г. **Стратегия на ЕС за Ирак**[11]. Заедно със Споразумението за партньорство и сътрудничество от 2012 г., тези два документа предоставят настоящата нормативна рамка за отношенията между ЕС и Ирак. Стратегията и продължаващото финансиране демонстрират ангажимента на ЕС да участва активно във възстановяването на страната. В Заключенията на Съвета за Ирак се приветства започнатото установяване на **миграционен диалог с Ирак**: „*Този диалог трябва да обхване всички аспекти на миграцията във взаимно изгодно, съвместно начинание. ЕС призовава правителството на Ирак да продължи да сътрудничи във формулирането на процедури за улесняване на достойното, безопасно и подредено завръщане на иракски граждани в родната им страна в съответствие с международното право, включително законодателството за правата на човека и задължението за реадмисия на собствените си граждани*."

Контекстът през 2018 г., в който беше приета стратегията неизбежно се отрази на съдържанието ѝ – приоритети са сигурността, борбата с тероризма и **контролът на миграцията** и секторите, свързани със сигурността, получават над 23% от общите средства, изплатени от Комисията на ЕС от 2018 г. насам.

През октомври 2017 г. бе създадена **Консултативна мисия на ЕС в подкрепа на реформата в сектора за сигурност (EUAM Ирак)**, която подпомага иракските власти в процеса на изпълнение на Стратегията за национална сигурност и предоставя съвети на стратегическо ниво на Министерството на вътрешните работи в рамките на Програмата за реформа на сектора за сигурност. По-конкретно дейността ѝ е насочена към „борба с тероризма, включително [...] насилствен екстремизъм и организираната престъпност, с конкретен акцент върху управлението на границите и противодействие на финансова престъпност“. Мандатът на EUAM бе удължаван на два пъти и понастоящем е до април 2022 г.

[11] https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/01/22/iraq-eu-adopts-new-strategy/

Според някои правозащитни организации и граждански групи за натиск, подкрепата на ЕС за Ирак има **недостатъци**, сред които – „разпокъсаност на усилията“ и случаи на нарушаване на човешките права от страна на силовите министерства, които ЕС подкрепя в своята работа: по-конкретно, неразследвани и ненаказани употреба на насилие и репресии срещу протестиращи, активисти, интелектуалци и журналисти. Например по време на протестите през 2019 г. организацията Euro-Med („Евро-средиземноморски наблюдател на човешките права“) призова за спиране на Споразумението за партньорство и сътрудничество на ЕС с Ирак в светлината на широко разпространени злоупотреби[12]. Това отново подчерта проблемния характер на насочването на средства за развитие към публични органи, замесени в нарушения на правата на човека.

Същевременно предстои Европейската сметна палата (ECA) да завърши и оповести резултатите от започналия през юли 2020 г. **одит на политиката за връщане и сътрудничеството с трети страни по обратното приемане на принудително върнатите лица**[13]. Одиторите ще оценят дали пакетът от мерки, предприети от Европейската комисия след 2015 г., е подобрил сътрудничеството с приоритетни трети държави, включително Ирак. Във фокуса на одита попадат и **59 финансирани от ЕС проекти, свързани с реадмисията и реинтеграцията на незаконни мигранти**, на обща стойност 641 млн. евро.

Споразумения за реадмисия с ЕС

В периода 2009-2018 г., едва 36% от незаконните мигранти, на които е постановено да напуснат ЕС, действително се връщат в родната си страна или в трета държава, сочат данни от Европейската сметна палата. За да улесни изпълнението на задълженията за реадмисия, ЕС е сключил 18 правно обвързващи споразумения за реадмисия с трети държави – Ирак не е сред тях – като страните на произход рядко са склонни да съдействат за тяхното прилагане поради вътрешнополитически съображения. От 2016 г. Комисията се е съсредоточила върху разработването на практически споразумения за сътрудничество с трети страни и е въвела няколко правно необвързващи договорености за връщане и реадмисия, които обаче предизвикват критики от гледна точка на демократичната и юридическа отчетност. По неофициални данни на Европейската сметна палата (ECA) и Евростат, **Ирак е пети в списъка от 11 държави на произход с най-много невърнати нелегални мигранти** в ЕС за периода 2014-2018 г.:

Страна на произход	Вид сътрудничество за реадмисия	Граждани на трети страни със заповед за напускане	Граждани на трети страни, върнати в трета страна след	Невърнати нелегални мигранти	Процент на успешно връщане

[12] Euro-Mediterranean Human Rights Monitor, Euro-Med Calls for Suspending the EU-Iraq Partnership and Cooperation, 29 October 2019, https://reliefweb.int/node/3368839

[13] https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/AP20_07/AP_Migrant_return_policy_EN.pdf

Проект „Преглед и анализ на политиката на връщане. Опит и практика.“ се изпълнява в рамките на договор № 812108-78 от 01.12.2020 г., BBG65AMNP001-2.007, Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ 2014-2020

			заповед за връщане		
		средногодишно за периода 2014-2018			
Афганистан	Спогодба (2016)	29 544	3 924	25 620	13%
Сирия	*Без мандат*	*26 992*	*1 793*	*25 199*	*7%*
Мароко	Преговори в ход (2000)	33 097	9 810	23 287	30%
Пакистан	Споразумение (2010)	24 237	7 294	16 943	30%
Ирак	**Без мандат**	**24 683**	**7 924**	**16 759**	**32%**
Алжир	Мандат за преговори (2002)	20 711	4 245	16 466	20%
Нигерия	Преговори в ход (2016)	12 849	3 216	9 633	25%
Тунис	Преговори в ход (2014)	11 908	2 814	9 094	24%
Индия	Без мандат	15 283	7 480	7 803	49%
Бангладеш	Спогодба (2017)	10 197	2 426	7 771	24%
Гвинея	Спогодба (2017)	7 511	291	7 220	4%
Общо без Сирия		**190 020**	**49 424**	**140 596**	**26%**
Общо всички страни на произход		493 666	191 122	302 544	39%

ЕС няма споразумение или спогодба за реадмисия с Ирак, но провежда редовен диалог с властите в Багдад относно миграцията с цел засилване на сътрудничеството по реадмисия, включително непрекъсната подкрепа от FRONTEX за чартърни и редовни полети, превозващи върнати лица.

Няколко страни членки имат формални или неформални **двустранни споразумения** с Ирак – за реадмисия и(ли) за сътрудничество в областта на миграцията: Швеция, Норвегия, Дания и Германия, като с Германия споразумението е постигнато през 2018 г. и се отнася до улесняване на доброволното и принудително връщане и реинтеграцията на иракски граждани, неполучили убежище в Германия. Споразумението с Швеция е сключено по времето на премиера ал-Малики (2006-2014) и в него е договорено в Швеция да не бъдат приемани иракски бежанци. Финландия от няколко години води безуспешни преговори с Ирак за сключване на споразумение за реадмисия[14], позволяващо на бежанците да бъдат връщани принудително, а не само на доброволни начала. Ирак има също така неформални споразумения с Турция и Сирия.

Принудително връщане

[14] https://www.actualno.com/europe/finlandski-deputati-nastojavat-za-sporazumenie-za-vryshtane-na-bejanci-ot-irak-news_692992.html

Проект „Преглед и анализ на политиката на връщане. Опит и практика.“ се изпълнява в рамките на договор № 812108-78 от 01.12.2020 г., BBG65AMNP001-2.007, Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ 2014-2020

Редица изявления, доклади и медийни публикации[15] показват, че макар и двустранните споразумения за реадмисия по принцип да се спазват, това се отнася главно за доброволното връщане и за лицата с присъди, докато **Ирак по принцип отказва да приема принудително връщаните лица**. Изключенията, които се допускат, са много малко и обикновено се отнасят само до лица, идващи от европейски държави, с които Ирак има сключено двустранно споразумение за реадмисия. Съответно липсва и статистика за броя на принудително върнатите лица, които са приети. През юни 2021 г. властите от МВР на полуавтономния район Кюрдистан също са обявили пред работещите там представители на международни организации, че на територията на Кюрдистан не се допускат принудително върнати бежанци. Според чуждите НПО, причините за това са политически. Министерството на миграцията обясни в неформален разговор с екипа, осъществил това проучване, че в някои случаи Ирак отказва кацане на иракска територия на самолети, за които се знае, че транспортират принудително връщани лица, „защото се придържаме към принципите за защита на правата на човека“. Ако принудително върнати бежанци все пак кацнат на иракско летище, те биват връщани с обратния полет без дори да слизат от самолета.

Друг проблем е, че дори когато принудително върнатите лица бъдат приети в Ирак, това става единствено на летището в Багдад, но не и на територията на **Иракски Кюрдистан**, тъй като регионалното правителство често отказва да се съобразява с решенията на федералното правителство и не признава за валидни на своя територия реадмисионните споразумения, сключени от Багдад,. Предвид факта, че много от бежанците са ирански кюрди, се налага да пътуват от Багдад до Кюрдистан с кола, което поставя сигурността им в риск.

От министерството на миграцията посочиха, че в момента се водят **разговори с посланика на ЕС** в Ирак по въпроса за принудителното връщане. Иракските представители предлагат ЕС да помогне чрез създаване на работни места в Ирак за върнатите мигранти или да осигури професионално обучение за тях още докато са на територията на ЕС, така че когато се върнат в Ирак да могат да си намерят работа. Аргументът на иракската страна е, че бежанците са отишли в ЕС след 2014 г. поради инвазията на ИДИЛ и са похарчили състоянието си по време на престоя си в Европа, и сега, когато сигурността в родината им е вече възстановена, няма да успеят да започнат наново без спестявания.

На 10 февруари 2021 г. Европейската комисия завърши първата си **годишна оценка на нивото на сътрудничество на трети страни по реадмисия със страните партньори през 2019 г**.[16], както се изисква от ревизирания Визов кодекс[17], влязъл в сила през 2020 г. като част от всеобхватния подход към миграционната политика, очертан в Новия пакт за миграцията и убежището. Новият пакт, представен през септември 2020 г., подчертава, че ефективното връщане изисква и подобрени процедури в рамките на ЕС, които намаляват фрагментацията на националните

[15] Багдад отхвърля усилията на европейските държави за насилствено депортиране на ирански – https://www.kurdistan24.net/en/story/14450-Baghdad-rejects-efforts-by-European-nations-to-forcibly-deport-Iraqi-refugees

[16] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_503

[17] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32009R0810

подходи и допринасят за по-тясно сътрудничество и засилена солидарност между всички държави членки. Тази първа оценка – която представлява документ с ограничен достъп и обхваща 39 държави, чиито граждани се нуждаят от виза за влизане в ЕС[18] – подробно описва степента на ангажираност на ЕС с всяка държава и усилията, положени за подобряване на сътрудничеството по реадмисия през 2019 г.

Неправителствената група Statewatch, занимаваща се с изготвяне на критични европейски изследвания и публикуване на разследваща журналистика, разпространи **непублична версия** на доклада[19], според който сътрудничеството с Ирак може да бъде подобрено „чрез **договаряне на механизми за сътрудничество при принудително връщане по ясна и предвидима процедура**, и бързо издаване на документи за пътуване. Това, потенциално допълнено с проекти за изграждане на капацитет, би трябвало да доведе до по-добър процент на издаване на документи за пътуване и по-висок процент на връщане“.

Според данни на Frontex, цитирани в доклада, в периода от януари до ноември 2020 г. **Ирак е на единадесето място от 39 държави по отношение на нередовно преминаване на граници в ЕС**[20]: 1 630 незаконни преминавания на граница през 2020 г. при 6 433 през 2019 г. и 153 634 между 2015 и 2018 г. Процентът на признаване на убежище за граждани на Ирак е 39% – броят на решенията за убежище, с които се дава Женевска конвенция или статут на субсидиарна закрила на първа инстанция, разделен на общия брой първоинстанционни решения за убежище.

Според констатациите на доклада редица държави-членки на ЕС установяват, че **Ирак не спазва задължението за реадмисия на своите граждани**, формулирано в Споразумението с ЕС. Иракските власти не съдействат достатъчно в процедурата за идентификация на свои граждани, на които е наредено да напуснат държава член, включително такава, с която е постигнато двустранно споразумение. Статистиката от 2019 г., цитирана в доклада, разкрива, както следва:

- През 2019 г., на общо 21 015 граждани на Ирак, пребиваващи нелегално в държавите-членки, са издадени решения за връщане и 5 315 са ефективно върнати в Ирак, което води до процент на връщане от 25%. **Ирак се нарежда на пето място сред обвързаните с визи трети държави, на чиито граждани са издадени решения за връщане**;
- Държавите членки са подали 759 искания за реадмисия до иракските власти, които са издали 222 документа за пътуване, което дава процент на издаване от 29%. В доклада се отбелязват и случаи, в които дори лица с валидни паспорти не се допускат в Ирак при пристигане, ако връщането им е принудително.

[18] https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/pdf/10022021_communication_on_enhancing_cooperation_on_return_and_readmission_com-2021-56_en.pdf

[19] https://www.statewatch.org/analyses/2021/eu-moves-ahead-with-plans-to-use-visa-policy-as-leverage-to-increase-deportations/

[20] Държавите, предшестващи Ирак, са Мароко, Тунис, Алжир, Афганистан, Бангладеш, Турция, Пакистан, Кот Д’Ивоар, Сомалия и Судан.

Проект „Преглед и анализ на политиката на връщане. Опит и практика.“ се изпълнява в рамките на договор № 812108-78 от 01.12.2020 г., BBG65AMNP001-2.007, Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ 2014-2020

Що се отнася до **България**, по данни от **отчета за 2019 г. на Плана за действие за изпълнение на Националната стратегия в областта на миграцията, убежището и интеграцията 2015-2020 г.**, през 2019 г. от България са върнати общо 865 незаконно пребиваващи граждани на трети страни, което е намаление с 2% спрямо предходната година (885), като същевременно те съставляват 75% от броя на чужденците, подлежащи на връщане през отчетния период. Отчетеното намаление в броя на върнатите чужденци е пряк резултат от отчетеното от края на 2016 г. сериозно намаление в интензитета на влизащите в страната миграционни потоци. **Преобладават гражданите на Ирак (165)**, Турция (143), Афганистан (100), Иран (79), Китай (50) и Сирия (33). Отчетът допълва, че МВР е оказало съдействие на МОМ за доброволното връщане на 84 граждани на трети страни, при изпълнението на програми за асистирано доброволно връщане, финансирани по ФУМИ.

Практиката в **иракското посолство в София** изглежда по следния начин:

- Иракските власти не приемат принудително върнати лица, а се насърчава доброволното връщане. Изключения се правят в случаите, когато е застрашена националната сигурност, т.е. когато лицето, за което е поискано принудително връщане, е обвинено в тежко престъпление. Тези случаи са редки – за последните 4 години не е осъществено **нито едно принудително връщане от България в Ирак**. Принудителни връщания има от други европейски държави като Холандия, Швеция и Норвегия.
- Българската страна „проявява разбиране“ и не постановява мерки за принудително връщане на ирански мигранти. Бе посочен пример с лице, за което МВР е поискало неколкократно да бъде репатрирано в Ирак поради опасност за живота и здравето, но тъй като лицето не е пожелало да се върне доброволно, връщането не е било осъществено. Лицето е все още в България и не е получило статут.
- За последните четири години са издадени **1 700 пасавана на доброволно връщащи се лица** от България в Ирак. Документите за пътуване се издават само в случай на доброволно връщане. Пасаванът винаги се издава със знанието на българските власти, на базата на посочени имена на лицето в документ от Дирекция „Миграция“.
- За да получи пасаван, мигрантът трябва да подпише документ, потвърждаващ, че се връща доброволно, и му се вземат пръстови отпечатъци. Пасаван се издава срещу документ за самоличност. В мнозинството от случаите такъв документ липсва и тогава консулът и/ли Служба „Миграция“ в МВР се свързват с роднини на лицето, които изпращат документа за самоличност от Ирак. Когато самоличността не може да бъде установена, група от трима дипломати от посолството провежда интервю с лицето.
- Пасаванът, който иракското посолство издава, е еднопосочен и е само за транзитно преминаване през държава или държави съобразно маршрута на полета – например Истанбул, Катар и – в по-редки случаи – Виена. Преди лицето да отпътува, посолството информира граничните власти на съответните страни, че такъв пасаван е издаден.
- Над 90% от иракските бежанци в България са кюрди или от малцинствени групи като йезидите, напуснали Ирак заради ИДИЛ. За тях България не е крайна дестинация, а транзитна страна.
- Понастоящем средногодишно има по 100-150 лица, пристигащи от Ирак, с първа страна на влизане България. Преди те са били хиляди.

Проект „Преглед и анализ на политиката на връщане. Опит и практика.“ се изпълнява в рамките на договор № 812108-78 от 01.12.2020 г., BBG65AMNP001-2.007, Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ 2014-2020

Обратно приемане и реинтеграция

Основните входни пунктове за връщащи се мигранти са летищата в Багдад и Ербил, пристанището в Басра, както и ГКПП по сухопътната граница с Турция. Изследване, публикувано през 2017 г. от съвместната инициатива на НПО „Смесена миграционна платформа“ (Mixed Migration Platform)[21], посочва, че **не всички райони на Ирак са безопасни или подходящи за връщане**. Нещо повече, иракчаните, които се завръщат от Европа, не винаги пристигат в своята страна или общност на произход, като някои остават **блокирани в транзитните страни (като Турция)** или се връщат обратно в други райони в Ирак, което ги прави уязвими. Според това проучване, завърналите се от Европа се сблъскват с предизвикателства, подобни на тези, пред които са изправени връщащите се вътрешно разселени лица в Ирак. Предизвикателствата включват нужда от услуги за защита, покриване на основни нужди, изхарчени спестявания и/ли/ натрупани дългове, променени семейни и социални обстоятелства, неадекватни услуги за психично здраве, имуществени и жилищни спорове. Липсата на десегрегирани данни обаче е пречка пред ясното определяне на специфичните нужди на иракчаните, които се завръщат от Европа.

Министърът на миграцията г-жа Виан Фаек Джабруе председателства **междуведомствена комисия**, която координира с европейските страни процедурите по доброволно връщане на иракски мигранти. В състава на комисията влизат представители на шест министерства. Една от задачите на комисията е да потвърждава самоличността на бежанците в ЕС, които твърдят, че са иракчани, чрез проверки в Ирак и дори чрез лични интервюта в приемащата страна, включително в центрове за задържане в Гърция, Италия и др. Делегация от министерството планира да посети европейските страни с най-голяма иракска диаспора, за да обсъди темата. Когато идентичността е потвърдена се реагира съгласно разпоредбите на действащото споразумение за реадмисия със съответната страна, ако е сключено такова, и приемането се осъществява. При пристигане на върнати бежанци, те биват посрещнати от оперативна група от Министерството на миграцията и МВР, в чиито задължения влиза придружаването на лицата до родните им места.

В Ирак липсва формална система за реадмисия и реинтеграция, провеждана от правителството. Тази дейност се осъществява почти изцяло от **международни организации, които оказват съществена помощ на терен** на иракските власти и изпълняват мащабни проекти в подкрепа на обратното приемане и реинтеграцията на доброволно и принудително връщащите се мигранти. Четирите най-големи такива организации са Международната организация по миграция (МОМ), Международният център за разработване на миграционни политики (International Centre for Migration Policy Development, ICMPD), Германската агенция за международно сътрудничество (Deutsche Gesellschaft fur Internationale Zusammenarbeit, GIZ) и Европейският център за технологии и квалификация (European Technology and Training Center, ITTC) чрез пан-

[21] Policy and data analysis of Iraqis moving back from Europe, Mixed Migration Platform (MMP) Briefing Paper/2017 – https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/MMP_Briefing-Paper_TurningBack.pdf

европейската програма за реинтеграция на завръщащи се мигранти (Reintegration program for returning migrants/ ERRIN). Подробностите за тяхната работа са описани в Приложението на този доклад – един конкретен пример от 2020 г. се отнася до създаването на два специализирани центъра в Ирак – **Мигрантски Ресурсен Център** в Багдад по инициатива на ICMPD и Министерството на труда, който предлага ориентация и за потенциални мигранти във фазата преди тяхното заминаване, и **Германски Консултативен център по Миграция** в Багдад и Ербил, който работи по реинтеграция на завърнали се от Германия и други европейски страни.

Законът за Министерството на миграцията и разселването от 2009 г. определя категориите граждани, на които Министерството предоставя услуги. Те включват иракски граждани, които се връщат в страната, след като са били принудени да я напуснат, такива, които са напуснали, тъй като иракското им гражданство е било отнето и които не са получили убежище в чужбина, и бежанци и лица, търсещи убежище, които живеят в чужбина и имат постоянно пребиваване или чужда националност. Федералното **Министерство на миграцията** има задачата да координира усилията за ангажиране с диаспората. То има **отдел по въпросите на миграцията**, чиито задължения включват предоставяне на правна подкрепа на иракчани в чужбина, чиито молби за убежище са отхвърлени или които са имигранти с нередовен статут в чужбина, иракчани, задържани в чужбина, както и комуникация с иракчаните в чужбина чрез контакти сред диаспората. **Министерството на външните работи** предоставя консулска помощ на онези емигранти, които са запазили иракско гражданство.

През септември 2020 г. Министерството на миграцията и разселването публикува първия си **Национален преглед на Глобалния договор за безопасна, подредена и редовна миграция в Ирак**[22]. Този доклад подчертава, че и министерството на външните работи, и министерството на миграцията се стремят да изпълнят задълженията на Ирак по Споразумението за партньорство и сътрудничество между ЕС и Ирак, *„... което е важна правна рамка, насочена към разширяване на дискусиите и диалога за активиране на доброволното връщане на лица, на които е отказано убежище, както и за зачитане на правата на тези, които желаят да се завърнат чрез образование, психо-социална и професионална подкрепа. За да се засили сътрудничеството между Европейския съюз и Ирак съгласно споразумението, Министерството на миграцията е в процес на **откриване на офиси в посолствата на Ирак в страните, приемащи най-голям брой иракчани, за да засили подкрепата на персонала на посолството при разглеждане на сложни случаи на връщане**. Министерството на миграцията има план за действие за улесняване на завръщането на иракчани, чиито молби за убежище са отхвърлени, и им помага в интеграцията в районите им на произход, в сътрудничество с партньорите*". Докладът също така посочва, че иракските министерства на миграцията, на външните работи и на труда осигуряват *„оперативна подкрепа за иракчани, които доброволно се връщат от страните от Европейския съюз по време на пандемията от Ковид-19*“.

В полуавтономния район **Иракски Кюрдистан** съществува Дирекция „Миграция“, част от регионалното Министерство на вътрешните работи, която се занимава с лицата, върнати на

[22] https://migrationnetwork.un.org/sites/default/files/docs/gcm_voluntary_national_report-_iraq-_en.pdf

територията на Кюрдистан. Дирекцията действа съгласно разпорежданията на федералното правителство, тъй като миграцията е национална политика. Властите в Кюрдистан обаче в определени случаи се опитват да провеждат собствена политика отвъд правомощията на Багдад – например, регионалното правителство се стреми да има отделни уговорки за реадмисия с европейските страни, невинаги съобразявайки се с разпоредбите на спогодбите, сключени между Багдад и съответните европейски столици. Тази дисфункция не е изключение предвид постоянното напрежение между централното и регионално правителство още от 2003 г. насам. Броят на обратно приетите мигранти в Кюрдистан за периода 2003-2018 е 48 000 души, сочи статистика на службите в Ербил, оповестена през април 2021.

Информационни кампании и обществени нагласи

Феноменът на емиграцията има значителен социален аспект в иракското общество и според мнозина тя „не може да се спре“. Решението за емиграция рядко е индивидуално – в планирането и осъществяването на този акт участва обикновено цялото семейство и роднините се мобилизират да съберат пари, с които да помогнат на бъдещия бежанец да се установи в Европа. В случаите, когато се емигрира нелегално, това включва и сериозна сума, която мигрантът плаща на трафикантските мрежи. След като бежанецът се засели в някоя европейска страна, семейството продължава да изпраща пари и други помощи, докато техният роднина „си стъпи на краката“, получи статут и започне работа, което в много случаи продължава дълго време. Същото се отнася и за завърналите се обратно в Ирак – обществените нрави диктуват семейството да се погрижи за реинтеграцията на завърналия се, да осигури квартира, работа и дори женитба. В този контекст, според наблюденията на работещи в сферата на миграцията чуждестранни експерти в Ирак, съществуващите мерки и програми на правителството не се приемат с достатъчна степен на доверие и обществото не разчита на тях в голяма степен.

През 2020-2021 г. Министерството на миграцията стартира мащабна **разяснителна кампания с подкрепата на МОМ сред младите хора в университетите** и училищата, тъй като те са сред най-склонните да емигрират. ICMPD от своя страна, в партньорство с Министерството на труда, провежда подобни **кампании в социалните медии и чрез гореща телефонна линия**. Съществена част от иракчаните, решили да напуснат страната си, обаче са мотивирани не от липса на пари или работа, а просто от желанието да получат двойно гражданство и следователно да пътуват по-лесно в бъдеще. В този смисъл не е голям и ефектът от разяснителните кампании, които правителството или НПО осъществяват сред младите хора относно рисковете от нелегалната имиграция и трудностите, с които потенциалните бежанци ще се сблъскат в Европа. Работещите „на терен“ организации констатират недоверие от страна на младите хора, които отказват да се вслушат в съветите срещу нелегалната миграция и се предоверяват на мрежите за трафик – едва след като лично преживеят трудностите, те се убеждават във верността на посланията от такива кампании. Често обаче след като са се завърнали след неуспешен опит да се установят в Европа, те заминават отново.

Понякога обществото възприема с недоверие кампаниите на международните организации, насърчаващи **легалната миграция** (езикова и образователна подготовка, предварително

Проект „Преглед и анализ на политиката на връщане. Опит и практика.“ се изпълнява в рамките на договор № 812108-78 от 01.12.2020 г., BBG65AMNP001-2.007, Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ 2014-2020

проучване, кандидатстване, ориентиране и т.н.) – смята се, че едва ли не "чужденците карат децата ни да напуснат Ирак". В този смисъл експертите, които работят на терен, се стремят постепенно да променят обществените нагласи към самия феномен на миграцията. Поради тежкия и бурен контекст в страната, в колективното съзнание „миграция“ често се свързва с принудително и трайно изселване/разселване вместо с трудова мобилност и намиране на по-добри перспективи за определен период от време, след който е нормално и приемливо мигрантът да се прибере в родното си място с новопридобит опит, който да му даде предимство за по-добра реализация на местния трудов пазар.

Посланието на международната общност към иракските партньори е **да предефинират темата за миграцията** и да я поставят в обществения дневен ред през призмата на ангажимента с частния сектор, социалните партньори, диаспората и останалите заинтересовани групи.

Правителствени политики

Големият приоритет за иракското правителство са вътрешно разселените лица, а не толкова мигрантите, връщащи се от Европа и от други части на света, което е нормално, ако погледнем цифрите, например за Иракски Кюрдистан: през 2015 г. общото местно население на региона е 5 млн. души, а броят не бежанците надхвърли 2.8 млн. – това прави над 55% от броя на населението. Връщащите се мигранти са в хиляди, а вътрешно разселените и бежанците – в милиони. Това предопределя приоритетите в правителствената политика.

Министерството на миграцията и разселването провежда **политики, насочени към привличане на висококвалифицирани ирански граждани, мигрирали в чужбина**. Тяхното завръщане е важен приоритет за иракското правителство, свързан с националните планове за развитие и с пазара на труда. Министерството на миграцията отговаря за механизмите, използвани за насърчаване на реинтеграцията на квалифицирани иракчани, завръщащи се в Ирак, включително чрез предоставяне стимули като парцели земя, парични помощи и други придобивки. Програмата съществува от 2008 година и включва: 4 млн. динара (=2 300 евро) за всеки завърнал се, предоставяне на земя в родния му град, освобождаване от данък за обзавеждане в размер до 10 млн. динара (=6 000 евро), облекчения за закупуване на автомобил – включително безплатна регистрация на номерата, както и официално писмо, което завърналият се може да входира в Министерството на образованието за предоставяне на държавна работа (в Ирак Министерството на образованието има ангажимент да осигурява работа на висококвалифицираните граждани). Предоставени специално за това проучване данни от министерството сочат, че в периода януари 2018 – юни 2021 г. от тази програма са се възползвали **общо 113 семейства**, завърнали се доброволно и принудително от различни европейски страни: Швеция 46, Германия 26, Дания 15, Холандия 13, Франция 3, Румъния и Белгия – по 2, и по 1 семейство съответно от Кипър, Финландия, **България**, Ирландия, Австрия и Испания. Според наблюдатели ефектът от програмата е незадоволителен, тъй като висококвалифицираните мигранти по презумпция си намират добре платена работа в чужбина. Интересно е да се отбележи, че **много завърнали се мигранти използват тези привилегии, след което емигрират отново**.

Проект „Преглед и анализ на политиката на връщане. Опит и практика.“ се изпълнява в рамките на договор № 812108-78 от 01.12.2020 г., BBG65AMNP001-2.007, Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ 2014-2020

От своя страна Министерството на труда и социалната политика предоставя на завърналите се мигранти **подкрепа за започване на малък бизнес под формата на кредит**. Мярката включва професионално обучение, свързано с бизнес-начинанието, и заем в размер от 4 до 8 млн. динара (=2 300 до 4 600 евро) за стартиране на малък бизнес. Според експерти „на терен“, тази мярка също е неефективна, тъй като отпускането на кредита изисква мигрантът да има гарант – лице на държавна работа, или да ипотекира имот. Средствата трябва да се върнат за срок от 5 години, а бизнес-планиране за такъв период в нестабилна среда като тази в Ирак трудно може да бъде реалистично и да гарантира, че кредитът ще бъде обслужен.

Министерството на миграцията също така въведе **програма за „Посланик на културата“**, чрез която иракски знаменитости участват в информационни дейности с общностите на диаспората.

Освен правителството, съществена подкрепа за реадмисия и реинтеграция осъществяват **големите международни организации**, работещи в Ирак. Тяхната помощ е под формата на грантове (а не кредити), професионално обучение (включително в ЕС преди връщането в Ирак), психо-социални консултации и др.

Предизвикателства

Както бе посочено, връщащите се мигранти са в хиляди, а вътрешно разселените и бежанците – в милиони. Първото голямо предизвикателство е, че **приоритет за иракското правителство остават вътрешно разселените лица, а мигрантите, връщащи се от Европа, остават на втори план**. Въпреки че ЕС, отделни държави от ЕС и международната общност като цяло оказват съществена подкрепа на Ирак и на самите връщащи се лица по отношение на реинтеграцията им, **Ирак продължава да не сътрудничи с ЕС за принудителното връщане**. Сътрудничеството на иракските власти със страните членки се ограничава до доброволното връщане. Като цяло процесът по **идентификация на лицата с решение за връщане** и издаването на документи за пътуване напредва с незадоволителни темпове.

На второ място, изглежда, **че обратното връщане няма траен характер**. Макар че в Министерството на миграцията липсват данни за броя на завърналите се лица, които емигрират отново, международните организации, които работят по реинтеграция, забелязват, че едни и същи имена се срещат по няколко пъти в базите им данни: веднъж те се връщат от Дания, следващия път – от Швеция, после от Германия, от Великобритания, и т.н. Не са малко случаите, в които ирански мигранти се завръщат, възползват се от подкрепата на правителството и/или на НПО, и след година-две заминават отново. Една организация дори отбеляза случаи, в които една и съща група бежанци е била връщана 12 пъти от Гърция.

Третото ключово предизвикателство е, че по-голямата част от **информацията**, свързана с плановете на Ирак, стратегическите документи, статистиката и политиките, свързани с реадмисия и реинтеграция, не са публично достъпни или са непълни.

Проект „Преглед и анализ на политиката на връщане. Опит и практика.“ се изпълнява в рамките на договор № 812108-78 от 01.12.2020 г., BBG65AMNP001-2.007, Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ 2014-2020

Иракски представител на изпълнителната власт коментира неофициално, че проблемът с миграцията и връщането трябва да бъде разглеждан от всички ъгли и че за трудностите вина нямат само страните на произход в Близкия изток – „**Част от проблема е в самия Европейски съюз и съответно решението му остава в ръцете на ЕС**“: представителят посочи изявлението на германския канцлер Ангела Меркел през 2014 г., че Германия ще отвори вратите си за мигрантите, което „в очите на нашето общество беше възприето като директна покана за емиграция“ и бе последвано от решението на Турция да отвори границите си и да пусне бежанския поток в посока към Европа. Представителят коментира, че така, както Ирак променя миграционната си политика, ЕС също трябва да направи съответните реформи в тази сфера.

Препоръки

Сътрудничеството по отношение на принудителното връщане би могло да бъде подобрено чрез **договаряне на ясни механизми и предвидими процедури за прилагането на мярката „принудително връщане“** и за издаването на документи за пътуване, което в средносрочен план да доведе до по-висок процент на връщане.

Иракското правителство и хуманитарните организации трябва да подобрят десегрегираното на **данните за завръщащите се**, за да се прави разлика между завръщащите се иракчани от Европа и завръщащите се ВРЛ. Съответно, помощта трябва да бъде насочена към задоволяване на специфичните нужди на иракчаните, завръщащи се от Европа, както и към проекти на терен за **повишаване на административния капацитет** на иракските институции, работещи в сферата на реадмисията и реинтеграцията.

За да бъде траен и устойчив ефектът от подпомагането на върнатите лица, то трябва да включва не само материални стимули. Страни като Швеция дават по 2 500 евро на всеки член на семейство, което е съгласно да се върне доброволно в Ирак, но не се извършва мониторинг доколко трайно е това връщане и какво се случва след като средствата бъдат изхарчени. Както посочи един служител в хуманитарна НПО, „тези, които се прибират само с кеш, са готови да заминат пак“. От друга страна страни като Германия предоставят **професионално обучение както преди, така и след отпътуването на мигрантите към Ирак** и по този начин увеличават практическите им шансове за реализация на местния трудов пазар. Както коментира представител на Министерството на миграцията, „Ако на мигрантите се дадат умения и знания още преди отпътуването, те могат да започнат наново в родината си. Нека има по-малко принудително върнати и повече доброволно връщащи се.“

Някои представители препоръчаха конкретно **България да улесни и облекчи процеса по издаване на разрешения за престой** на иракски граждани, желаещи да работят в страната. Що се отнася до бежанците, препоръката е да бъдат подобрени условията в центровете за настаняване като този в Бусманци и, като цяло, в местата за лишаване от свобода.

Правата на човека и зачитането на върховенството на закона трябва да бъдат конкретно приоритизирани в **европейските програми за развитие на Ирак**. Това може да стане чрез

Проект „Преглед и анализ на политиката на връщане. Опит и практика.“ се изпълнява в рамките на договор № 812108-78 от 01.12.2020 г., BBG65AMNP001-2.007, Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ 2014-2020

ангажиране на местни асоциации и НПО в дизайна и изпълнението на проекти, които да са по-добре координирани от името на целия ЕС и да насърчават съвместната работа между правителствените институции и гражданските организации. Необходима е по-силна ангажираност с иракското гражданско общество, за да се промотира ориентираният към хората подход на ЕС и да се добави съгласуваност към ангажиментите на Европа да поддържа върховенството на закона и правата на човека. Въпреки че тези цели ясно се очертават от стратегията от 2018 г., за проектите в тази област са отделени само оскъден процент средства. От 670 млн. евро, изплатени от Комисията на ЕС за проекти в Ирак в периода 2018–2020 г., по-малко от 46 млн. се насочват чрез местни НПО, като международните организации управляват почти целия фонд.

Базисни документи

1. МОМ: оценка на показателите за управление на миграцията (MGI) Ирак (2020)
2. ЕК: Годишна оценка на нивото на сътрудничество по реадмисия с трети страни (2021)
3. Европейска служба за външна дейност (ЕСВД) - информационен лист/Ирак (2019)
4. Стратегия на ЕС за Ирак – Заключения на Съвета/Ирак (2018)
5. Споразумение за партньорство и сътрудничество ЕС-Ирак (2012)
6. Система за контрол на миграцията и граничен контрол – Доклад за Ирак/Правозащитна организация „Хамураби“ (2019)
7. Национален съвет по миграция, граници, убежище и интеграция – Отчет на Плана за действие за 2019 г. за изпълнение на Националната стратегия в областта на миграцията, убежището и интеграцията 2015-2020 (2020).

Дистанционни консултации

При съставянето на това проучване, в периода април – юни 2021 г. бяха проведени неформални дистанционни консултативни срещи с представители на някои организации и институции, работещи в сферата на миграцията, връщането и реинтеграцията, сред които:

1. Министерство на миграцията и разселването на Република Ирак (Ministry of Migration and Displacement of the Republic of Iraq, MoMD);
2. Международен център за разработване на миграционни политики (International Centre for Migration Policy Development, ICMPD);
3. Германска агенция за международно сътрудничество (Deutsche Gesellschaft fur Internationale Zusammenarbeit, GIZ);
4. Европейски център за технологии и квалификация (European Technology and Training Center, ITTC);
5. Посолство на Република Ирак в София (Embassy of the Republic of Iraq in Sofia);
6. The New Humanitarian (TNH) - независима неправителствена медийна група за разследваща журналистика за хуманитарни кризи.

Проект „Преглед и анализ на политиката на връщане. Опит и практика.“ се изпълнява в рамките на договор № 812108-78 от 01.12.2020 г., BBG65AMNP001-2.007, Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ 2014-2020

Приложение 1: Споразумение Ирак-ЕС/2012 г.

Споразумение за партньорство и сътрудничество Европейски съюз – Ирак, 2012 г.

Източник – https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:22012A0731(01)&qid=1498939228584&from=EN

Член 105: Сътрудничество в областта на миграцията и убежището

1. Страните потвърждават важността, която придават на съвместното управление на миграционните потоци между техните територии. С оглед укрепване на сътрудничеството помежду им, те установяват всеобхватен диалог по всички въпроси, свързани с миграцията, включително нелегалната миграция, контрабандата на мигранти и трафика на хора, както и включването на миграционните проблеми в националните стратегии за икономически и социално развитие на районите, от които произхождат мигрантите.

2. Сътрудничеството се основава на конкретна оценка на нуждите, проведена при взаимни консултации между страните и се осъществява в съответствие със съответното законодателство на Съюза и националното законодателство в сила. По-специално сътрудничеството се съсредоточава върху:

а) първопричините за миграцията;

б) разработването и прилагането на националното законодателство и практики по отношение на международната закрила с оглед удовлетворяване на разпоредбите на Женевската конвенция от 1951 г. относно статута на бежанците и на Протокола от 1967 г. и други съответни международни инструменти и гарантиране на спазването на принципа на „непринуждаване за връщане“, като същевременно признава, че Ирак все още не е държава страна по Женевската конвенция от 1951 г., свързана със статута на бежанците и Протокола от 1967 г., но че обмисля възможността за присъединяване към тях в бъдеще;

в) правилата за приемане и правата и статута на допуснатите лица, справедливото третиране и интеграция на законно пребиваващи неграждани, образованието и обучението и мерките срещу расизма и ксенофобията;

г) установяването на ефективна и превантивна политика срещу незаконната миграция, контрабандата на мигранти и трафика на хора, включително въпроса за това как да се борим с мрежите на контрабандисти и трафиканти и как да защитим жертвите на такъв трафик;

д) връщането при хуманни и достойни условия на незаконно пребиваващи лица, включително насърчаването на доброволното им завръщане и реадмисията на такива лица в съответствие с параграф 3;

е) визовата сфера по въпроси, за които е установено, че представляват взаимен интерес, в рамките на съществуващите достижения на правото от Шенген;

ж) областта на управлението и контрола на границите по въпроси, свързани с организацията, обучението, добрите практики и други оперативни мерки на място и,

Проект „Преглед и анализ на политиката на връщане. Опит и практика.“ се изпълнява в рамките на договор № 812108-78 от 01.12.2020 г., BBG65AMNP001-2.007, Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ 2014-2020

когато е приложимо, оборудване, като същевременно са наясно с потенциалната двойна употреба на такова оборудване.

3. В рамките на сътрудничеството за предотвратяване и контрол на нелегалната имиграция страните също се договарят да приемат обратно своите нелегални мигранти. За тази цел:

а) Ирак ще приеме обратно всеки свой гражданин, който не изпълнява или вече не отговаря на условията за влизане, присъствие или пребиваване на територията на държава-членка на Съюза, при поискване от последната и без допълнителни формалности;

б) и всяка държава-членка на Съюза ще приеме отново всеки свой гражданин, който не изпълнява или вече не отговаря на условията за влизане, присъствие или пребиваване на територията на Ирак, при поискване от последния и без допълнителни формалности;

4. Държавите-членки на Съюза и Ирак ще предоставят на своите граждани подходящи документи, потвърждаващи самоличността, за да могат да пътуват за такива цели. Когато лицето, което подлежи на обратно приемане, не притежава никакви документи или други доказателства за своята националност, компетентните дипломатически и консулски представителства на съответната държава-членка или Ирак, по искане на Ирак или съответната държава-членка, се уговарят за интервю на лицето, за да се установи неговата националност.

5. В този контекст страните се договарят да сключат, при поискване от която и да е от страните, както е определено в член 122 и възможно най-скоро, споразумение за предотвратяване и контрол на незаконната миграция и регулиране на специфичните процедури и задължения за реадмисия, обхващащо също така, ако се счете за подходящо от двете страни, реадмисията на граждани на други държави и лица без гражданство.

6. Сътрудничеството в тази област ще се осъществява при пълно зачитане на правата, задълженията и отговорностите на страните, произтичащи от съответното международно право и международно хуманитарно право.

Приложение 2 – Примери и добри практики относно подкрепата, предоставяна на Ирак от международната общност

Програма за реинтеграция ERRIN за завръщащи се мигранти

Е**вропейската мрежа за връщане и реинтеграция (ERRIN)**[23] е консорциум от 15 държави партньори[24], който улеснява връщането и реинтеграцията на мигранти, които вече не могат или не желаят да останат в Европа. Мрежата обслужва широк спектър от нужди, като предоставя консултации, препоръки и помощ за реинтеграция на лица, завръщащи се в страната си на произход. ERRIN се финансира от Европейския фонд за убежище, миграция и

[23] https://returnnetwork.eu/

[24] Австрия, Белгия, Дания, Финландия, Франция, Германия, Гърция, Люксембург, Малта, Холандия, Норвегия, Испания, Швеция, Швейцария, Великобритания

интеграция (ФУМИ), със съфинансиране от участващите национални агенции, и има за цел да улесни съвместния подход към завръщането и реинтеграцията на мигрантите. Неразделна част от усилията на ЕС за управление на миграцията е да се гарантира, че мигрантите могат да се завърнат в родните си страни по достоен и хуманен начин.

Първата стъпка за бъдещ връщащ се гражданин на Ирак, пребиваващ в една от 15-те партньорски страни, би била да кандидатства за програмата ERRIN преди заминаването. Допустимостта се определя от отговорните органи в съответната държава. Програмата предлага персонализирани консултации както в приемащата държава, така и в Ирак за търсещи убежище, лица, на които е отказано убежище, редовни и нередовни мигранти и непридружени непълнолетни.

В Ирак доставчикът на услуги по тази програма е **Европейският център за технологии и обучение (ETTC)**[25]. Тази организация с нестопанска цел подпомага завръщащите се, както доброволно, така и принудително, с първите стъпки от тяхната реинтеграция, след като пристигнат обратно в Ирак. Основана през 2009 г., ETTC прилага програми за реинтеграция, професионално обучение и проекти за добро управление в публичната администрация и е представена чрез местни клонове в цял Ирак.

За да започнат нов живот в Ирак, завърналите се могат да се възползват от разнообразни **услуги в натура**, предоставяни от ETTC. Те включват посрещане на летището, консултиране и регистрация, жилища, стартиране на бизнес, настаняване на работа, образование и обучение, професионални курсове, социална реинтеграция, правна подкрепа и откриване на членове на семейството. Професионалните обучения се провеждат в офиси в Ербил, Дохук и Сюлеймания.

Повечето завръщащи се идват от страни с големи иракски диаспори като Германия, Австрия, Швеция, Великобритания и Франция, но организацията помага и на завръщащите се от Финландия, Дания, Гърция и други страни.

ETTC има солиден опит в областта на връщането и реинтеграцията и ръководи няколко проекта за реинтеграция с различни европейски държави. Например ETTC изпълнява проект, финансиран от GIZ, за подпомагане на завърналите се лица с натурални пакети в размер от 1 500 до 5 000 долара на човек за жилища, бизнес, работа, образование и здравеопазване.

Повечето завръщащи се идват от страни с големи иракски диаспори като Германия, Австрия, Швеция, Великобритания и Франция, но организацията помага и на завръщащите се от Финландия, Дания, Гърция и други страни.

ETTC има солиден опит в областта на връщането и реинтеграцията и изпълнява разнообразни **проекти за реинтеграция**, финансирани от различни европейски държави[26]. Например ETTC изпълнява проект, финансиран от GIZ, за подпомагане на завърналите се лица с пакет

[25] https://www.ettc-iraq.net/aboutus.html

[26] https://www.ettc-iraq.net/reintegration.html

непарични помощи на стойност от 1 500 до 5 000 USD на човек за жилища, бизнес, работа, образование и здравеопазване.

Германска агенция за международно сътрудничество (Deutsche Gesellschaft fur Internationale Zusammenarbeit, GIZ)

Чрез програмата си **"Завръщане към нови възможности"**, подкрепена от германското Министерство за икономическо сътрудничество и развитие (BMZ), Германската агенция за международно сътрудничество (GIZ)[27] подпомага бежанците, живеещи в Германия, да се завърнат и реинтегрират в страните си на произход. Програмата обхваща тринадесет държави, включително Ирак. GIZ работи в Ирак от 2014 г. върху солидно портфолио от проекти в редица области, включително социално и икономическо развитие, заетост и добро управление.

Към днешна дата GIZ управлява центрове за консултации на бежанци в цяла Германия и успоредно с това Центрове за работа, миграция и реинтеграция (ЦРМР) в страните на произход. Конкретно в Ирак ЦРМР са два - един в Багдад[28] и един в Ербил[29]. Специален уебсайт, **Startfinder**[30], съчетава съответната информация за работата, образованието и живота на тези, които планират завръщане в родината; тези, които обмислят да се преместят в Германия и искат да се запознаят с изискванията за имиграция; и тези в страните на произход, които търсят възможности у дома.

Консултативните центрове за бежанци в Германия предоставят индивидуални консултантски услуги на тези, които обмислят завръщане в родните си страни, за да се подготвят добре за нов старт в социален и професионален план. Съветниците предлагат информация за съществуващата подкрепа за завръщащите се на място и - което е важно – професионално образование и обучение в Германия. Курсовете включват обучение за стартиране на бизнес, чужди езици и информационни технологии и онлайн програми за обучение.

Представители на екипа на GIZ подчертаха, че важна предпоставка за успеха на тази програма е синергията и постоянната комуникация между съветниците по връщането в Германия и техните колеги, работещи на терен в страните на произход, за да се увеличи максимално ефективността на предоставяната помощ. В Ирак, **германските центрове за работа, миграция и реинтеграция** предлагат съвети относно миграцията и реинтеграцията, включително за това как да си намерят работа след завръщане в страната, как функционират образователните, здравните и жилищните системи за семействата на завръщащите се, както и информация за програмите, достъпни за завръщащите се. Центровете предлагат подкрепа за стартиране на малък бизнес, както и курсове по „меки“ умения с цел повишаване на професионалните перспективи на завърналите се.

[27] https://www.giz.de/en/worldwide/62318.html

[28] https://www.startfinder.de/en/advisory-centre/german-centre-jobs-migration-and-reintegration-gmac-baghdad

[29] https://www.startfinder.de/en/advisory-centre/german-centre-jobs-migration-and-reintegration-gmac-erbil

[30] https://startfinder.de

Международна организация по миграция (МОМ)

С повече от 1 300 служители и основни офиси в Багдад, Ербил и Басра и 16 подразделения на ключови места в страната, МОМ-Ирак[31] присъства в Ирак още от падането на режима на Саддам Хюсеин през 2003 г. Организацията работи в сътрудничество с правителството на Ирак и предоставя подкрепа във всички 18 провинции в широк спектър области, свързани с миграцията и развитието, включително връщане, реадмисия и реинтеграция.

От 2003 г. насам МОМ улесни завръщането на над 40 000 иракчани от Европа, Австралия, Югоизточна Азия и региона на Близкия Изток чрез **Програмата за подпомагане на доброволното завръщане и реинтеграция (AVRR)**. Само през 2017 г., 7 141 ирански мигранти се завърнаха в Ирак с подкрепата на МОМ. Асистираното доброволно връщане и реинтеграция (AVRR) е незаменима част от цялостния подход към управлението на миграцията, насочен към организираното и хуманно завръщане и реинтеграция на мигранти, които не са в състояние или не желаят да останат в приемащите или транзитните страни и желаят да се завърнат доброволно в своите страни произход.

МОМ Ирак подкрепя процеса на връщане, като предоставя помощ за улесняване на устойчивата реинтеграция на завърналите се, използвайки различни начини за помощ, включително:

• **Съдействие при посрещане** на завърнали се лица в четири пункта за влизане в Ирак: летищата в Багдад, Басра, Ербил и Сулеймания. Тази помощ включва профилиране на завръщащите се и организиране на последващ транспорт;
• **Управление на случаи** – МОМ извършва индивидуални сесии за консултиране и услуги за реинтеграция, съобразени с профила, нуждите и уязвимостите на завърналите се лица; организацията също така следи отблизо предоставянето на услуги, осигурявайки подкрепа и необходими адаптации по време на процеса на реинтеграция;
• **Социално-икономическа ориентация** и коучинг сесии в малки групи за предоставяне на информация за реинтеграцията и възможностите за заетост в Ирак;
• **Парична помощ** – МОМ предоставя парична подкрепа на завърналите се при пристигане или след пристигане, за да отговори на най-непосредствените нужди на завърналите се;
• **Непарична помощ** – МОМ предоставя подкрепа за реинтеграция „в натура“ за всеки завърнал се или глава на семейството. Видовете непарична помощ включват:
  - **Професионално обучение** в специализирани области, включително езици, в партньорство със съответните образователни институции;
  - **Съдействие за назначаване на работа** на завърнали се лица при избрани работодатели за подобряване на бъдещите им перспективи за заетост;
  - **Бизнес подкрепа** за създаване и разширяване на малки и средни предприятия;
  - **Помощ за жилище** и медицинска помощ.

[31] https://iraq.iom.int

Проект „Преглед и анализ на политиката на връщане. Опит и практика.“ се изпълнява в рамките на договор № 812108-78 от 01.12.2020 г., BBG65AMNP001-2.007, Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ 2014-2020

Международен център за разработване на миграционни политики (ICMPD)

Ресурсните центрове за мигранти (РЦМ) помагат на хората да вземат информирани решения, когато обмислят миграция. РЦМ провеждат информационни сесии в национални институции като училища за професионално и техническо обучение, университети, колежи и училища, както и в рамките на конференции и публични събития с различни общности. Центровете се финансират от Европейския съюз и се поддържат от Международния център за разработване на миграционни политики (ICMPD)[32] от август 2017 г. до юли 2021 г. по **проект „Подобряване на управлението на миграцията в региона на Пътя на копривата“**. След като проектът приключи, центровете ще бъдат напълно инкорпорирани в правителствените структури в приемащите държави: Пакистан, Афганистан, Бангладеш, Таджикистан и Ирак.

В Багдад през февруари 2020 г. към Министерството на труда и социалните въпроси беше създаден Ресурсен център за мигранти[33]. Той е неразделна част от структурата на министерството. Центърът работи върху **повишаването на осведомеността** в обществото относно миграцията чрез социалните мрежи и гореща телефонна линия. През последните месеци Центърът предоставя и информация за специфичните изисквания за пътуване и пребиваване във всяка страна във връзка с мерките срещу „Ковид-19“. РЦМ беше официално открит през декември 2020 г. и стартира всеобхватна кампания за медийно и обществено осведомяване[34], която продължава и през 2021 г. Към днешна дата центърът в Багдад има вече 20 000 последователи в социалните мрежи и посланията от кампаниите му са достигнали до над 2,2 милиона души във „Фейсбук“. Проведени са и над 200 онлайн консултации.

Центърът предоставя на настоящи, бъдещи и потенциални мигранти информация и консултации относно **възможностите за безопасна, законна и подредена миграция**, правила и разпоредби, както и практическа информация преди заминаването. Обхватът на консултациите включва: информация за заетост в чужбина, механизми за защита, условия на труд и живот в чужбина, права и задължения, национални програми за развитие на умения и професионално обучение, както и достъп до образование в чужбина. Центърът също предоставя ориентиране, свързано с процедурите за връщане и насочване към подкрепа за реинтеграция при връщане. Екип от петима съветници на РЦМ също повишава осведомеността относно ползите от безопасна и редовна миграция и опасностите и последиците от незаконната миграция.

ICMPD е международна организация, основана през 1993 г. и базирана във Виена, която е активна в повече от 90 страни по света, включително Ирак. ICMPD работи за изграждане на ефективно сътрудничество и партньорства по миграционните маршрути и получава финансиране от своите 18 държави-членки (включително България), Европейската комисия, ООН и други донори.

[32] https://www.icmpd.org
[33] https://www.mrciraq.iq
[34] https://www.icmpd.org/news-centre/news-detail/project-news-migrant-resource-centre-inaugurated-in-baghdad-by-the-iraqi-ministry-of-labour-and-so/

От 2021 до 2023 г. ICMPD изпълнява **нов проект за изграждане на капацитет за дългосрочна реинтеграция на завръщащите се в Ирак и Афганистан** - проектът CAIR[35], финансиран от датското министерство на външните работи. Основната цел на проекта е да спомогне за укрепване на капацитета на Министерството на миграцията и разселването (MoMD) в Ирак, както и на местни НПО, предоставящи подкрепа за реинтеграция на завърналите се. Вторият му стълб работи за поддържане на усилията за реинтеграция чрез създаване на платформи за **публично-частно партньорство** за подобряване на достъпа до възможности за заетост на завърналите се лица, както и по-адекватна връзка нуждите на между пазара на труда в страната и предоставяната реинтеграционна помощ.

Проектът ще осигури системно изграждане на капацитет на институциите, които предоставят услуги по реинтеграция на завръщащите се. В частност обученията ще се са за следене на реинтеграционния цикъл (пътека) и за подобряване на разбирането на дългосрочните нужди от реинтеграция на лица и семейства и съответно по-адекватен отговор. Инициативата CAIR ще идентифицира пътища за продължаване на **ангажирането на частния сектор в по-устойчиви завръщане и реинтеграция**. Проектът CAIR ще създаде интерактивна платформа за редовен обмен между множество заинтересовани страни в Ирак – по-специално между институциите и службите, които отговарят за реинтеграцията, заетостта, професионалното образование и обучение, и частния сектор. Платформата ще улесни процеса на пасване на уменията на завръщащите се с конкретните нужди на потенциалните им работодатели.

[35] https://www.icmpd.org/our-work/projects/capacity-building-for-long-term-reintegration-of-returnees-to-afghanistan-and-iraq2